

DIVERSORVM

IVRIS ARGVMENTORVM,

LIBER PR^{VS} MVS.

AVTHORE DOCTORE GONÇALLO

MENDEZ DE VASCONCELLOS

ET CABEDO.

Olim collega in Collegio Diui Pauli Academiae
Conimbricensis: & in eadem cathedrae
Sexti libri Decretalium, & Decreti
publico professore.

*Nunc vero Canonico doctorali in insigni
Ecclesia Eborensi.*

(.:)

Accesserunt & alia quaedam opuscula in gratiam studiosorum.

CONIMBRICAE.

M. Coll. de S. Pedro de Coimbra

Cum facultate Reuerendissimorum patrum

supremo sanctae Inquisitionis consilio

Præfectorum, & Ordinarij.

Apud Antonium Barrerium typogr. Reg.

in Vniuersitate.

1594.

L. Cabral

Licentia.

Mandato serenissimi principis Alberti, Archiducis Austriae, S. R. E. Cardinalis, & Inquisitoris generalis huius regni sedula, qua potui euolui diligentia, librum hunc, cum ceteris adiunctis, authore clarissimo doctore Gonçalço Mendez de Vasconcellos, & nihil in eis est (mea sententia) quod, vel bonos mores, vel Christianam pietatem, offendat Omnia enim sunt orthodoxa, & singulari eruditione, & rerum varietate, scripta, ac proinde digna iudicio, quæ in publicam utilitatem excudantur.

Fr. Bartholomæus Ferreira.

Vista a informação podese imprimir este livro, & depois de impresso torne a esta mesa, com o proprio original pera se conferir com elle, & selhe dar licença pera correr. Em Lisboa aos xxvj. de Janeiro de 1593.

O Bispo de Elvas.

Diogo de Sousa.

Marcos Teixeira.

Imprimase, O Bispo Conde.

O Suplicante pode imprimir este livro que foy visto na mesa, vista a licença do sancto officio, pera o que se lhe passará pro uisam na forma ordenada, em Lisboa a 6. de Abril de 93.

Damião de Aguiar.

Pireira.

Este livro foi visto na mesa, & taxado a duzentos rs. em papel & não se podera vender, no tempo que durar o prinilegio, por maior preço. Em Lisboa a xij. de Maio de 93.

Diogo Lameira.

Antonio de Almeida.

Pireira.

PRIVILEGIO.

V el Rei faço saber aos que este aluará virem que a tendo respeito ao que na petição a traz escripta diz o Doctor Gonçallo Mendez de Vascócellos Conego na See da cidade de Euora, & por lhe fazer merce ei por bem & me praz que por tempo de dez annos Imprimidor nem liureiro algum nem outra pessoa de qualquer qualidade que seja não

possa vender nem imprimir e todos meus Reinos & senhorios de Portugal, nem trazer de fora delles o liuro intitulado *Diuersorum iuris argumentorum*, que elle compos, saluo aquelles Imprimidores, liureiros, & pessoas que pera isso tiuerem seu poder & licença, & qualquer Imprimidor, liureiro, ou pessoa que durando o dito tempo imprimir, ou vender o dito liuro nos ditos meus Reinos & senhorios, ou trouxer de fora delles sem licença do dito Gonçallo Mendez perderá pera elle todos os volumes que assi imprimir, vender, ou de fora trouxer, & alem disso encorrerá em pena de cincoenta cruzados ametade pera a minha camara, & a outra ametade pera quem o acusar. E mando a todas as justiças a que este aluará for mostrado, & o conhecimento pertencer, o cumprão & fação inteiramente cumprir & guardar como se nelle conthem, o qual me praz que valha como carta feita em meu nome, por mi assinada, sem embargo da Ordenação do segundo livro titulo xx. que o contrario dispõe. Ambrosio de Aguillar o fez, em Lisboa a onze de Abril de 1593. & eu Francisco Nunez de Pauia o fiz escrever.

E o dito liuro foy visto na mesa do despacho dos meus desembargadores do paço, & está taxado a duzentos rs cada volume em papel, durando o tempo do privilegio neste aluará declarado se não poderá vender o dito liuro por maior preço dos ditos duzentos rs em papel, & este aluará terá impresso no principio do dito liuro, & sem elle ahi ser tresladação não poderá correr.

Rey.

A ij

Illustrissimo Præsuli D. Georgio de Attayde
Philippi Regis Catholici, rerum Regni Lu-
sitaniæ Consiliario, & Capellano maiori,
Tribunalique mensæ conscienciæ &
ordinum militarium præfidi
dignissimo.

*Doctor Gonçallus Mendez de Vasconcellos & Cabedo Eborensis
Canonicus perpetuam felicitatem exoptat.*

Ransactis viginti circiter annis, Præsul Illustris-
sime, quos in euoluendis iuris vtriusq; authoribus
consumpsimus, depositis quotidianæ prælectio-
nis curis, in qua ferè per decennium in insigni
Conimbricensi Academia elaborauimus: nacti
aliquantulum liberius otium, & si non parum occupati quoti-
diano huius almæ Eborensis Ecclesiæ obsequio, & allestoris san-
ctæ Inquisitionis munere;) constituimus aliqua opera diligen-
tius eliminare, vt typis mandari possent. Hanc igitur aggredi-
enti curam occurrit in primis tractatus quidam a me horis
subcissiuus concinnatus, qui de diuersis iuris argumentis inscri-
bitur, cuius librum primum in luce edere decreui, mox reliquos
editurus si per tempus licuerit: illi adiūxi carmina quædam dul-
cissimi parentis mei Michaelis Cabedij, vt libellus varietate
materiæ delectationem asferre posset: nihil enim (vt quidam
ait) iucundum, nisi quod reficit varietas. Huius nostri laboris
primitias tibi offero, Præsul illustrissime, quod te nostrorum
studiorum fautorem, & Mecanatem iam diu senserim, atq; re
ipsa sim expertus, licet enim intelligam, quàm exiguum ac te-
nue hoc opus sit, vt tibi dedicari debeat, viro in tam excelso
dignitatis gradu constituto, non tamen me latet, quàm gratus
tibi esse soleat (pro tuo incredibili erga literas amore) illorum
animus, qui tibi qualescunque vigilarum suarum, & lucubra-
tionum primitias, libenti ac beneuolo animo offerunt, Vale,
Præsul Illustrissime, Eboræ vij. Idus Decembris M.D. XCI.

In laudem Michaelis Cabedij Regij quondam
Senatoris, Authoris patris.

Emmanuel Pimenta societatis IESU.

Sedes Vlyssis, qui lauit aureas
Tagus fluentis aurifer aureis
Fuluoque thesauros profundis
Gemmifera pretiosus urna:
Fuluo decorus tegmine sustulit
Aurata fuluo tempora gurgite,
Interque Nympharum cateruas
Ora sua lita soluit auro.

Heróa nostis nobilis ingeni,
Qui nos Hydaspí prætulit Indico,
Niloque, famosoq; Gangi,
Eridano, latioque Tibri:

Nymphæ superbi gloria fluminis
Non vsitatis tollite laudibus
Insigne Kebedi per ortus
Nomen, Hyperboreosque campos.

Virtus inerti pressa silentio
Parum sepultæ distat inertia
Heroes à musis sepulti
Ad superas reuocantur auras.

Obluiones non ego liuidas

Sinam

msb Sinam labores carpere, maximi
Et facta Kebedi superba
In genuis camulata palmis.
Æquum merenti reddere gratias
Quo gloriosus ciue superbio,
Dum frænat insignem per annum
Iure domos Ithaci beatas.
Præses seueræ iure potentia
Dum regna lustrat proxima Duria
Vel flore, vel Lympha fugaci
Elyfias imitata syluas.
Seu consulentis Regia Curia
Consulta, lingua prouehit aurea
Prudens futuri, vel per vsus
Dotibus ingeni superbus:
Seu clara profert lumina patriæ
Claros decoro nomine liberos
Queis ardor in morem leonum
Ense sacro lacerare Turcas,
Queis sacra cordi, queis benè Principis
Commiffa magni cura negotij,
Queis cura niptorum decus, vel
Virgineam capere ante palmam.
Herôa Nymphæ dicite, plausibus
Permiffa latis carmina: non volo
Cessent per Europam, per Afros,

Perque Asiæ locupletis oras
Donec decoris parta laboribus
Conuexa mundi gloria transuolet,
Noritque præclaros honores
Posteritas venientis æui.
Sic fatus vndis mergitur aureis
Nymphæ coronas vertice detrahunt,
Ex hisque Kebedo coronam
Flore parant pretiosiore
Cui nec procellæ, nec fuga temporum,
Mauorsque, vel mors Marte potentior,
Non ira cœli fulminantis
Executient meritos honores.

Epigramma ad eundem Michaelem Cabedum.

STirps, genus egregium dedit inclyta, docta Mi-
nertiam
Iura tibi, linguam gratia, Musa chelimum
Vtiliter patriæ vixisti, mortuus illi,
Vtilises natis, post tua fata, tuis.
Non moritur moriens, qui pignora clara relinquit
Clara sibi, patriæ non minus illa suæ
Te nata coluere duæ, nam ætate trophæis
Illustri in campis maxima iuncta viro est.
Altera dulce iugum mundanæ nescia vitæ

Sustinet

(.)

Sustinet, hanc refouet religionis amor:
 Proq; fide sacro præbes duo fulmina Marti
 Dissimiles fratres tempore, Marte pares.
 Hic sacri Antistes iuris, sacer additus aris,
 Et mundum sacris, ingenioque iuuat.
 Alter ius callens augusta negotia curat
 Iustitiæ Regi gratus honore suæ.
 Mortuus, in natis viuis post fata, tibi que
 Longior efficitur, quam data vita fuit,
 Non habet ætatem, sed numinis æmula virtus
 Omnia transcendens sæcula sine caret.

Aliud de Authore operis Gonçallo Mendez de Vasconcellos.

Hic tibi præcipue, lector, sit cura libellus,
 Quem Vasconcelli maxima musa dedit.
 Parnasi flores affert, arcanaq; iuris
 Pandit, in accessas pandit & ille vias.
 Si te iusta tenet dominorum Curia forsan
 Accipe causidici dogmata mille fori:
 Si magis oblectant Gymnasia, disce profundos
 Totius iuris, difficilesque locos.
 Illum doctrinae studium, virtutis amorque
 Abiecta iam dudum ambitione tenent:
 Scilicet hoc magno Conimbrica gaudet alumno,
 Nato Octobrix, Eboracis ciue suo.

1

DIVERSORVM IVRIS
ARGVMENTORVM
LIBER PRIMVS.

Authore D. Gonçalo Mendez de Vasconcelos
& Cabedo, Canonico Eborensi.

SVMMARIVM EX CAPITE PRIMO.

- R**eferuntur argumenta probantia Vicarium Episcopi præferendum esse in sessionibus capitulo. 1.
- Contraria opinio approbatur. 2.
- Referuntur argumenta probantia capitulum præferendum esse Vicario. 3.
- Redditur responsio ad argumenta contraria. 4.
- Licet Vicarius faciat vnum tribunal cum Episcopo non propterea illi debetur tantus honor, quantus Episcopo debetur, cum inter eos diuersa ratio reperiatur. 5.
- Maior honor debetur personæ, quam ei qui eam personam representat. 6.
- Appellatione generis veniunt omnes species qualificatæ ex verbi significatione, aliquando tamen ex intentione proferentis non veniunt. 7.
- Henricus de synodo 3. p. à n. 10. (qui videbatur contraria asserere) reducit ad concordiam. 8.
- Canonici Ecclesiarum collegiatarum item Ecclesiarum suffraganearum, item Canonici Ecclesiæ cathedralis, alterius provincie, si in synodo adsint, non debent præferri Vicario Episcopi. 9.

CAPVT PRIMVM.

Liquando dubium fuit in hac insigni Ecclesia metropolitana Eborési, dum synodus celebranda foret, an Vicarius præcedere deberet capitulum, an vero

A   e con

è cōtrario capitulum Vicarium. Consultus in hoc dubio, dicebam probari posse Vicarium præferendum esse tribus fundamentis: primo quia Vicarius exerceat iurisdictionem Episcopi, & facit cum eo vnum tribunal cap. 2. de consuetudine in 6. vnde debet iuxta illum sedere, nam cum illius vices gerat, & quasi in eius locum sit substitutus, eius sapit conditionem, iuxta vulgare axioma, quod subrogatus sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur l. si cum. 10. §. qui iniuriarum .ff. si quis cautionibus .§. fuerat, instit. de actionibus cum vulg. cum igitur Vicarius sit in locum Episcopi substitutus, ac subrogatus, eius conditionem sapit, & ita illis, quibus Episcopus præfertur, Vicarius præferendus est. Secūdo facit quod repræsentans aliquē afficiendus est eodem honore, quo erat afficiendus ille, quem ipse repræsentat, cap. præcipimus 93. distinctione. Adiuncto dicto celebri Roman. in singul. 340, id clarè asserentis, hinc est, quod licet Episcoporum maxima sit dignitas, maximus honor, tamen quādo in negotijs fidei concurrunt cū Inquisitoribus: præferuntur inquisitores, cū summus Pontif. in ea causa specialiter repræsentet, quorum sunt delegati, Eym. ricus in directorio 3. p. q. 50. n. 3. vltra antiquiores Carrer. in pract. crim. tit. de hæret. n. 7. Locatus, in iudiciali Inquisitorū verb.

DIVERSORVM IVRIS ARGVM.

retinet, ergo antequam resignatarius possessionē
 beneficij non fuit consequutus non vacauit bene-
 ficium: Respondemus verum esse, non indigere re-
 signantem eo casu noua collatione, si in beneficio
 remansit, & resignatarius non fuit ingressus posses-
 sionem beneficij, sed non inde sequitur beneficium
 non vacasse, verè enim vacauit, quo ad titulum, &
 possessionem legitimam, vt supra diximus, habet
 tamen beneficiarius resignans quandam insistentiã
 coloratam ex reliquijs veteris tituli, & ex tacita
 niente superiorum, & partium resignantium, con-
 ditione tacita, quousque resignatarius beneficij pos-
 sessionem ingrediatur, à qua insistentia ipse resig-
 nans non intendit recedere, si resignatarius non
 ingrediatur possessionem beneficij: propter quæ,
 virtute tituli pristini, & continuationis in insisten-
 tia beneficij, non censetur titulum perdidisse quo
 ad illud ne scilicèt indigeat noua collatione si re-
 signatarius non fuerit ingressus possessionem bene-
 ficij vt colliges ex Rebus. in praxi tit. de publicad.
 resignation. n. 31. Paris. 4. p. cons. 93. à. n. 9. vbi .n.
 14. clarè sentit titulum per resignationē extingui,
 sed postea virtute ipsius, & continuationis in bene-
 ficio remansisse quoad illud. Nec aliquem moueat
 illud quod diximus de conditione resignantium,
 cum enim illa tacita sit, & subintellecta non facit
 resig-

19

resig-

resignationem cōditionalem, l. actus legitimi. 78.
post principium .ff. de regulis iuris.

19 Et qua nvis aliqui existiment Rebuffum in cō-
trariani inclinasse sententiam quòd scilicèt be-
neficiarius post resignationem acceptatam faciat
fructus suos, mihi tamen non est probabile virum
tam probatæ eruditionis, rem iuris principijs con-
sonam, vel saltem dubiam sine solido fundamento
tanquam falsam rejicere. Reor sane aliud sensisse:
nam in concordatis, verbo, Volumus vers. vltimo,
intelligendus est de fructibus perceptis vsque ad re-
nuntiationem, nam illud apud omnes constat, do-
ctorem allegātem textum vel alium doctorem in-
telligendum esse secundum id, quod allegat: Plane
Rebuf. vbi supra allegat Ioannē Probum (in cap.
2. de renunt. in 6. n. 31) ad confirmationem suæ cō-
clusionis: at Ioānes probus clarissimis verbis asserit,
renuntiantem solùm facere fructus suos vsque ad
renuntiationem, vt intuenti patebit, ergo id solum
intelligendum est voluisse Rebuffum. Nec obstat
si replices id nullum habuisse dubium, nemo enim
nescit ante resignationem renuntiantem beneficiū
facere fructus suos: Respondemus namq; eam fuisse
dubitationem, an si aliquis in partibus dicat, Re-
nuntio, cedo, statim amittat titulum, & possessi-
onem beneficij, vt colliges ex Ioanne Probo, dicto
num.

n. 30. in principio, qui omnino est videndus, vnde Rebuf. eandem quæstionem prosequens ait, Secus si tantum constituerit procuratores ad resignandũ quia tunc antequam eidem notificetur resignatio facit fructus suos in conscientia, intellige vsque ad tẽpus renuntiationis admissæ, quia id asserit Prob. quem ipse Rebuf. in hoc casu allegat. In alijs vero locis Rebuffus intelligẽdus est loqui, attento stylo illius temporis, in quo omnes renuntiationes fiebãt cũ clausula, Non aliter, nec alio modo, & à Sũmo Pontifice eodem modo acceptabantur, vt aliãs securè præsupponit idem Rebuf. in praxi beneficiali tit. de resignatione conditionali .n. 17. & de publicandis resignation. n. 33. Nec est mirandũ me hoc modo defendere virum grauissimum, & doctissimum Petrum Rebuffum quia sic insignis Nauar. in d. cap. accepta, oppositione 7. n. 7. ait aliquãdo defendisse. Rotam de renuntiatione decisione prima in nouis, incipit, licet Reus, dum dicit renuntiamẽtem beneficio, si spoliatur, debere restitui, & eodem modo dictam Rotam defendit Antonius Maria vbi supra num. 10. vt igitur existimemus Rebuffum noluisse renuntiantem suo beneficio facere fructus suos post admissam renuntiationem, contra principia iuris, sanè eum intelligimus, vt velit id procedere propter clausulam, Non aliter

nec

nec alio modo, quæ illo tempore & apponi, & ac-
 ceptari solebat à summis Pontificibus. Vel intel-
 ligendus est Rebuffus velle, talem renuntiantem
 facere quidem fructus suos, sed postea eos debere re-
 stituere vero domino: vt aliàs in alio casu dixit gl.
 verb. non habendam, ibi, quia percipientis sunt in
 leg. ex diuerso .ff. de rei vendic. communiter re-
 cepta à Bart. & alijs, teste Couarruias lib. 1. re-
 solut. cap. 3. num. 6. vers. his sane, Paul. Castrens.
 in leg. si fundum num. 3. prope fin. Cod. de rei vé-
 dicat. Ioannes Garcia Gallecus de expensis cap. 13.
 num. 29. Sic similiter renuntians beneficio, licèt
 post renunciationem admissam possit recipere
 fructus, cum id ad qualemqualem possessorem
 pertineat, leg. mala fide Cod. de conditione ex
 lege, intendit Innocent. in cap. dilecti, verb.
 appellauerunt, de maior. & obedient. & contra
 id perturbantem possit resignans intentare in-
 terdictum vnde vi cùm prohibeat eum effectum
 maximum possessionis, vt superius diximus, &
 ita succedit regula legis. Vim facit. ij. ff. de vi & vi
 armat. merito asserit Rebuffus vbi supra talem
 renuntiantem debere recipere fructus, sed non ne-
 gat postea restituendos esse fructus vero domino,
 illos scilicèt, quos resignans percepit post resig-
 nationem admissam quæ omnia (etiam aduerso
 lumine)

lumine)

flumine) admittenda sunt, ne dicamus Rebuffum
asserere renuntiantem beneficio debere facere fru-
ctus suos, contra principia iuris, & Rotam quam
ipsemet in hanc sententiam citavit, in praxi bene-
ficial. tit. de publicand. resignat. n. 7.

- 21 In secunda specie proposita quãdo scilicet Ca-
nonicus resignat in fauorem certæ personæ, nulla
alia re addita, verbi gratia, renuntiat Canonicus
beneficiũ in fauorem Sempronij, & nihil amplius
addit. Vel quia Summus Pontifex reiecit condi-
tionem appositam, modumũe, quod facere potest,
cũ sit dominus beneficiorum cap. proposuit, 4.
de præb. Petrus Rebuf. in praxi beneficial. tit. de
resignatione conditionali à .n. 29. quod nunc de
stylo hodierno videtur fieri, nam summus Pontifex
in literis beneficialibus narrat renuntiationẽ fuisse
liberam & puram (narrationi autem Summi Põ-
tificis credendum est Clem. vni. de probat.) qui
stylus forsitan originem habuit ex decisione tex. in
cap. ex parte, in primo de offic. deleg. ibi, omnino,
adiũcta gl. eodẽ verbo, vbi Abb. n. 4. idem Abb.
in cap. inter .n. 4. de præb. In hac inquam specie
resignans perdit titulum beneficij, & possessionem,
vt expressit glo. communiter recepta in cap. inter,
verbo assignari, de præb. cũ enim hæc renun-
tatio non habeat conditionem, modumũe, sed
tantum

tantum intentionem renuntiantis declaret, cense-
 tur simplex & pura; & in ea id ipsum dicendum est,
 quod in renuntiatione pura, & simplici diximus in
 24 prima specie. Quod apertissimè probat c. vnicū,
 de rerum permutatione in .6. Clem. vnic. de renū-
 tiatione, adiuncta cōmuni sententia doctorum, qui
 omnes vtrobique censent dicta iura esse noui iuris
 inductoria, & beneficia eo modo permutata de ri-
 gore iuris omnino vacasse, & potuisse liberè cōferri
 per summum Pōtificem, qui motus æquitate nouè
 per illa iura sanciuit, beneficia illo modo permu-
 tata non posse alijs personis conferri, quam permu-
 tantibus, nec senceri vacasse, quò ad hūc effectum:
 ergo ex eisdē iuribus benè colligitur quò ad alios
 effectus vacasse, nam si permutantes eo modo re-
 manerēt in possessione vera beneficij, non possent
 beneficia permutata alijs conferri, etiam absque
 æquitate, & noua constitutione dictorum iurium,
 cū non vacarent, iuxta l. secundā §. i. ff. action.
 empt. At Summus Pontifex in d. cap. vn. & in d.
 Clem. vni. vbi concors est doctorum nostrorum
 sententia, censet ad illud opus fuisse noua constitu-
 tione, ergo ante illa iura beneficia permutata quo
 ad omnes effectus verè vacabant, & ita non poterāt
 insistentes prædictis beneficijs facere fructus suos,
 immò eos debebant restituere cū beneficia illa
 verè

verè non possiderent.

25 Ultima species, quam supra proposuimus, est quando canonicus resignans in fauorem certæ personæ illud addit, Nec aliter, nec alio modo, verbi gratia, renuntio beneficiū meum in fauorem Sempronij, nec aliter, nec alio modo, constatque Summum Pontificem renuntiationē cum illa clausula emissam acceptasse: tunc etiam dubium esse potest an resignans si incūbat possessioni sui beneficij & illi bona fide inseruiat, fructus beneficij faciat suos ita vt eos restituere non teneatur. Et in hac specie videtur prædictum beneficiariū non facere fructus suos, imò si eos recepit debere restituere.

26 Primò quia illa clausula, non aliter, nec alio modo, &c. nihil magis videtur operari, quàm conseruationem iuris resignantis, ita vt si beneficium non conferatur illi personæ, in cuius fauorem renuntiatio fuit facta, ius penes resignantem remaneat, vt aduertit Quintilianus Mandos. in praxi tit. de signatura gratiæ c. de resignationibus vers. item clausula, & non videtur operari quin beneficium statim vacet, si personæ confertur, in cuius fauorem beneficiarius renuntiauit. Si igitur clausula prædicta, nec aliter, nec alio modo, non operatur, quòd resignans retineat titulum beneficij post renuntiationem à Summo Pontifice admissam, de

ea dicendum est id, quod in renūtiatione simplici, & plura paulò ante diximus.

Secundò facit pro eadem sententia quod clausula illa, Nec aliter, nec alio modo, inducit modū, vel quandam cōditionem resolutoriam, quæ actū sub ea gestum minimè suspendit, cap. verum, de condition. appositis l. 2. ff. de indiem addictione, intendit in terminis Ias. in leg. fin. num. 142. Cod. iur. emphyt. dum facit differentiam inter illam formam, Vendo tibi emphyteusim, saluo iure domini directi, & non aliter, nec alio modo, & inter illam. Vendo tibi emphyteusim si domino directo placuerit, agnoscēs planè non esse vtranque conditionem suspensiuam, & est de mente omnium quos superius citauimus: at actus gestus sub conditione non suspensiuam, sed resolutoria statim sortitur suum effectum d. cap. verum d. l. 2. ergo cum prædicta renuntiatio fiat sub conditione non suspensiuam, sed resolutoria, statim tenuit, & ita beneficiarius amisit titulum & per consequens possessionem legitimam & necessariam ad acquisitionē fructuum. Vnde eos tenebitur restituere, si percepit, iuxta ea, quæ supra in renuntiatione simplici, & pura resoluimus.

Tertiò facit, nam si ista cōditio, Nec aliter, nec alio modo, fuisset suspensiuam

&

& ita admitteretur à Summo Pontifice, & beneficium resignatum cōferretur, collatio dependeret, & esset in suspenso contra cap. 2. de electione in. 6. cōstat enim collationem sortiri naturam resignationis, ita quòd si resignatio est conditionalis, collatio in ea fundata sit etiam conditionalis argumento regulæ .§. fuerat, instit. de action. Quartò vrget pro hac parte, quòd saltem in literis emanantibus in forma gratiosa beneficiarius resignans statim debet perdere beneficium, vbi primum à summo Pontifice facta est collatio resignatario: etenim Summus Pontifex statim confert beneficium, vbi gratia, Sempronio, & ita licet absenti, & ignorati acquiritur glos. in cap. si tibi absenti, de præb. in .6. verb. habuerit, cum in hoc casu procurator in curia ratam habeat collationem, & eam accipiet nomine resignatarij, cum igitur non possint duo esse quasi domini vnus beneficij argumento l. si vt certo .§. si duobus vehiculum .ff. cōmod. si resignatarius per concessionem in forma gratiosa illicò acquires titulum habet quasi dominium beneficij, necesse est fateri resignantem illud amisisse.

Quintò facit pro eadem parte, quòd aut hæc cōditio, Non aliter, nec alio modo, est suspensiva, aut est resolutoria: si resolutoria est, statim tenuit actus, & ita beneficium illicò vacauit: vt supradiximus,

ticulum receptionis testium demandatum impe-
 dirent. Nec supradictis obstabunt d. cap. proposuit
 d. c. ad hæc .6. & ibi Abb. n. 2. asserens ex illis iu-
 ribus probari posse aliquem compelli ad respon-
 dendum eodem tempore coram diuersis iudicibus
 in diuersis causis: nam respondemus id tempore il-
 lorum iurium potuisse fieri si pars non opposuisset
 exceptionē, vel quia id tūc temporis non erat pro-
 hibitum, vel postea vetitū fuit per Gregor. 9. in d.
 cap. fin. de rescriptis, & vberius per Innoc. 4. in d.
 cap. dispendia, de rescrip. in 6. vel quòd de illis cri-
 minibus, aut causis cōmodè apud diuersos iudices
 posset tractari, quo casu id potest fieri Abb. in d. c.
 fin. n. 13. secundum quem debes intelligere verba
 in d. cap. ad hæc. Nec dicas hunc intellectū esse di-
 uinatoriū, nam apud nostros doctores doctrina est
 notabilis (quam non obliuiscaris ad bonam iuriū
 intelligentiā) quòd quādo textus non decidit prin-
 cipaliter vnā rem, semper præmittēdi sunt termini
 habiles in illa re, de qua text. principaliter non lo-
 quitur, argumēto notabilis text. in l. qui testamēto
 .20. (ibi, Hi enim testes possūt adhiberi, si aliud eos
 nihil impediāt) ff. de test. In hac causa aliquot
¹² dubia mouebāt, nūc iud. Eccl. nūc curiosi aliqui,
 quæ referā & cōfutabo, non vt existimem id esse
 necessariū: cui libet enim (etsi non docto) responsio

DIVERSORVM IVRIS ARGVM.

nota erit sed vt huic materiae plenissimè satisfacia-
 mus primum dicebant. N. delegatum esse excom-
 municatum ex Bulla Coenae domini, in qua repe-
 ritur excommunicatio aduersus impediētes iu-
 risdictionem Ecclesiasticam; sed id inciuile est, qui
 nim iurisdictione Ecclesiastica Sedis Apostoli-
 cae procedit non impedit iurisdictionē Ecclesiasti-
 cā argumento l. coelicolarum Cod. de Iudæis. Imò
 excōmunicatio illa videtur astringere dictos Iu-
 dices Ecclesiasticos, & eos qui illis fauorem dede-
 runt dum ligat omnes qui impediunt mandata Se-
 dis Apostolicæ, vel Nuntiorum eius, vt est expref-
 sū in nona clausula Bullæ Coenae, & notauit Nau.
 in Man. latino cap. 27. 3. tom. fol. 329. Idq; multo
 magis oportebat fieri, nam iurisdicōtio ordinaria
 plures ministros habet, & potentes iudices, qui eam
 possint defendere, non sic iurisdicōtio delegata, quæ
 inermis est & parum valida, ideóque necesse fuit
 vt Summus Pontifex eam quoad fieri possit, illa
 excommunicatione tueretur. Secundum dubium
 erat, Auditorem non potuisse delegare cum sit de-
 13 legatus ab inferiore, iuxt. cap. cum causam 62. de
 appellation. l. fin. ff. de offic. eius, Cui dubio respō-
 demus distinguēdo. Nam si Auditorē legati æqui-
 14 paremus Auditoribus Romanæ Curia, ordinariā
 habet iurisdictionem in procedendo & ita in no-

stro

stro casu poterat subdelegare, cum ille actus subdelegandi fuisset gestus ante definitiuam sententiã & si de processu, cap. si à subdelegato .14. de offic. deleg. in 6. notat Domin. in cap. dispendia .n.7. de rescriptis in 6. gl. 1. in Clem. Auditor, de rescriptis intendit Abb. in cap. ad præsentiam .n. 3. de appel. Gomef. in cap. 1. n. 79. de rescript. in 6. Vantius de nullitatibus tit. ex defectu iurisdictionis delegatæ .n. 7. si vero Auditor est delegatus absque dubio poterit articulum causæ cum iurisdictione delegare, vt erat ille de quo. N. cognoscebat, post Archidiaconum notat Dominic. & Perus. in cap. 2. de offic. deleg. lib. 6. vbi illud addunt, delegatum delegati ad Vniuersitatem causarum vnã & plures causas posse delegare, quia æquiparatur legato pro consulis cap. 2. de offic. legati lib. 6. qui id potest facere gl. in l. legatus ad med. ff. de offic. pro consul. & legat. Domin. & Perus. in d. cap. 2. Alciat. in rub. de offic. ord. n. 21. cum igitur Auditor legati habeat Vniuersitatẽ causarum, merito vnã, & plures causas poterit delegare. Adde probabilius mihi videri Auditorem habere iurisdictionem ordinariam legati, de qua ind. cap. 2. de offic. legat. aduertit Alciat. vbi supr. & nequaquam esse delegatum, quemadmodum dicimus secundum veriorẽ & cõmuniorẽ sententiam, Vicarium non
ordi-

esse delegatum Episcopi, sed habere iurisdictionē ordinariam Episcopi, vt notāt nostri Canonistæ, in rubrica de offic. ord. & de offic. deleg. Legistæ in rub. ff. de offic. eius, vltra alios gl. 1. in cap. Romana de appell. in 6. Andr. Alciat. in rubricam de offic. ordin. n. 23. Couar. lib. 3. resol. cap. 20. n. 4.

- 17 Tertium dubium est, delegatum inferioris, id est Auditoris delegati non posse punire resistentes, qui non subsunt potestati primi delegantis, hoc est Auditoris, vt notat Abb. in cap. significasti. n. 5. de offic. deleg. ad id respondeo Serenissimū principem Albertū huius regni Lusitaniæ legatum de Latere habere iurisd. Ecclesiasticam super omnes cū totius prouinciæ legatus sit, cap. 1. de offic. legat. cap. 2. eodem tit. lib. 6. & per consequens Auditorē qui
- 18 eius iurisd. exercet, & licet Abb. vbi proximè existimet delegatū non posse punire sibi resistentes nisi sint subiecti primo deleganti, tamē id non videtur verū: quilibet enim delegatus potest punire sibi resistentes, cuiuscumque iurisdictionis illi sint, eam enim iurisdictionem habent à lege, non à primo delegate, cū causa delegata alicui, censeantur illi omnia concessa sine quibus eius iurisdictionis explicari non potest, & ita coertio in resistentes, & impediētes iurisd. iuxta regul. cap. præterea, de offic. deleg. l. 2. ff. iurisd. omn. iud. l. fin. ff. de offic. eius
- dum

dum probant cōmissa causa cēseri omnia cōmissa sine quibus illa explicari non potest, & mandata iurisd. coercionem cēseri demandatā, vt tradit Lusitanus Gaspar Vaz, qui in Patauina Academia floruit tēpore Regis Eman. in l. imperiū, mihi fol. 18. vers. vlt. pro cōplemento materiæ .ff. iurisd. omn. iud. Planè nō potest vllō modo, vel saltē cōmodè explicari causa, nec iurisd. deleg. si non posset punire quoscunq; resistētes, illusoria enim esset eius iurisd. l. fin. ff. de off. eius, à lege cēsetur ad id data potestas vt supradiximus & ita cōtra Abb. melius aduertit Dec. in d. c. significasti, n. 3. vers. sed aduertēdū est.

19 Ex quibus omnibus infertur perperam fecisse excommunicatos ab N. delegato, qui post declarationem publicè sacra fecerunt, ius publicè partibus reddiderunt, & publicè cōmunicarūt, cūm ritè aduersus eos processerit, & appellationes friuolæ fuissent à delegato. N. iudicata, licet enim magis præsumatur pro appellatione, quàm præsentia ad hoc vt si quis fuerit excommunicatus, pendente appellatione, de qua bona fide confidit, possit se gerere pro non excommunicato cap. dilectis, de appellat. Innocent. in cap. bonæ memoriæ, de appellat. Nauar. in d. cap. cūm contingat, remed. 3. vers. secūda decisio. id tamen duobus modis, meo iudicio, limitandum est; primo vt non procedat
quando

DIVERSORVM IVRIS ARGVM.

quando notoria est iustitia sententiæ, à qua fuit appellatum, vel id est dubium, Cardin. in clem. 1. n. 13. de sententia excom. Ab. in cap. pastoralis .n. 12. de appellat. intédit Nauar. vbi proximè ad fin.

Secundò vt non procedat quando iudex, à quo, pronūtiauit appellationem esse friuolam, quia tūc cūm magis præsumatur pro Iudice, cap. in præsentia, de renūtiatione pars, iam non potest confidere securè de appellatione & ita abstinere debet, cūm igitur N. delegatus pronuntiauerit appellationem esse friuolam, tenebantur iudices Ecclesiastici inferiores abstinere. Insuper in alia re Iudices prædicti errasse videntur dum scilicet statim post declarationem publicè communicarunt, licèt enim excōmunicatio fuisset nulla (cum tamen nullitas non fuisset notoria) oportebat illos publicè denuntiare eius nullitatem, vt post Paludan. & alios tenet insignis Nau. in d. cap. cum contingat, remed. 3. vers. quintò facit, cūm igitur id non fecerint grauius errarunt, & scandalum pusillis præbuerūt, quod maximè vitandum est cap. nihil, de præscrip. cap. .1. de noui operis enuntiatione, præsertim hoc tēpore, quo circū septi hæresum mōstris in magno periculo ònes catholici versamur. Non abs re alicui videbitur (siquidem huc vsque de sacerdote Reo incarcerato egimus) breuiter admonere in fine

obisap

huius

huius capituli, non esse iuri, aut rationi consonum id, quod aliqui Iudices Ecclesiastici faciunt dum sacerdotes, aliosue clericos pro leuissimis culpis in carcerem conjiciunt. Nam concilium Tridentinum, de reformatione sessione 25. cap. 14. constituit clericum conuictum de crimine incontinentiæ, primo tertiam partem reddituum beneficij amittere; secundo à beneficio esse suspendendum; Tertio tandem eo priuandum esse: at in fine subdit (clericos vero qui non habent beneficia carceris poena, & alijs poenis puniendos, quæ in iure canonico sunt præscriptæ) plane significans clericos habentes beneficia pro crimine incontinentiæ non esse in carcerem conjiciendos ante sententiam, vt patet per argumentum à cõtrario sensu, quod in nostro iure validum est l. 1. ff. de offic. eius: id etiam declarando dictum concilium Tridentinum, disponit cõstitutio huius Eborësis Archiepiscopatus tit. 16. à principio quod rationi maximè conuenit, licet enim quãdo de similibus criminibus clerici accusantur notorium sit eos aliquam infamiam incurrere publicè cùm in iudicio accusatio instituatur, argumento cap. fin. & ibi not. de cohabitatione clericor. & mulier. tamen multò magis ea crimina publica fiunt si clerici in carcerem conjiciantur cū magno populi scandalo & summo clericalis dignitatis

nitatis

nitatis dedecore subtrahuntur Ecclesijs diuina officia, ipsis miseris clericis alimonia, quam ex beneficij redditibus, & sacris celebratis sæpe sæpius sibi comparant; quinimo & iuri communi consonant ea, quæ concil. Trident. & constitutio Archiepiscopatus disponunt: tradit Bernardus diaz. 3. in pract. cap. 6. n. 7. & ibi Salzedo: etenim cum carcer iure Canonico, & ciuili regulariter non sit inuētus ad pœnam, sed ad custodiam, l. aut damnum .8. in ordine .§. solet .l. mandatis .35. ff. de pœnis, adiūcto cap. 1. de nou. oper. nuntiatione, per iniquum est clericum in carcerem conjicere pro crimine, quo probatur nullam pœnam corporalem, sed solum fructuū beneficij sustinere debere, ideóq; Summus Pontifex in cap. clericos, de sententia excom. in .6. constituit, clericos non esse in carcerem conjiciendos nisi excessus enormitas, vel alia causa rationabilis eos suaserit detinendos, intendit concil. Trident. de reformat. sess. 25. cap. 6. ibi, In criminibus tamen ex incontinentia prouenientibus, de qua in decreto de cōcubinarijs, & in atrocioribus delictis depositionē aut degradationem requirentibus ubi de fuga timetur, ne iudicium eludatur, & ideò opus sit personali detētione possit initio solus Episcopus &c. nec obstat cap. tuæ .6. de pœnis, cap. quanuis .3. eodem tit. lib. 6. Trident. ubi supra cap. 14. ibi

carceris

carceris poena in quibus iuribus carcer in poenam imponitur: Respondemus enim id aliquando fieri post sententiam latam, in qua Reus condénatur, in crimine grauíssimo, quod grauem poenam merebatur; intendit Segura in director, Iudicium Eccles. 2. parte cap. 13. n. 4. nam cum Ecclesia plena mansuetudine (quam praelati, & eius ministri imitari debent), non imponat poenam mortis, cap. prou. 51. distinctione cap. sententiá sanguinis, de clerici vel Monach. Innoc. recept. in c. qualiter, & quando in. 2. de accusat. nec ad metallum, vel triremes soleat frequenter condénare; ne crimina penitus maneant impunita poenam carceris in aliquibus criminibus grauíssimis induxit, vel ubi alia poena commodè non potest imponi, de qua non agimus, solùm enim de captura Rei diferimus antequam de delicto plenè constet, in qua specie regula est certissima, non debere aliquem in carcerem conjici pro delicto pro quo non venit imponenda poena corporalis si fidei iussores dederit, vel facultates idoneas in loco possederit, iuxt. l. 1. ff. cust. reor. vbi notat Bar. & doctores communiter, & in praxi obseruari colliges ex Boss. in pract. criminal. tit. de carcerato fidei iussoribus committendo, Iulio Claro in pract. crimin. q. 46. n. 7. intendit Abb. in cap. legebatur n. 1. de maior. & obed. vbi ait, quod iniuria fit ei
cuius

firmavit, idque tantum eiusdem libertatis favore,
 tex. in l. nec enim 14. §. fin. cum l. sequenti .ff. de
 militar. testam. secundum quod videntur maxime
 quadrare illa verba d. l. precibus ibi, ex iusta causa
 fideicommissi, quasi significet causam iustam esse,
 quæ militis voluntatem tueatur. Quem intelle-
 ctum ultra antiquiores, quos refert, præstat Couar.
 in d. cap. Raynutius .§. 9. ad fin. Costa (qui his
 fundamentis hunc intellectum approbat) ubi supra
 17 verb. interdum num. 84. Cæterum hic intellectus
 dict. l. precibus, nequaquam recipiendus est, in pri-
 mis enim aduerto vt supra tetigimus, & si militum
 voluntates iura proclamant esse ad vnguem con-
 seruandas, attamen quando ignoratur an ea sit, vo-
 luntas militis, tunc nullum habere priuilegium,
 sed militis & Pagini eandem esse rationem, tex. e-
 legans ad hoc in l. Lucius Titius, ibi, legitimis pro-
 bationibus ostendatur .ff. de militar. testam. tex.
 in leg. si duobus 38. ibi nisi hæc voluntas defun-
 cti probata fuerit .ff. eodem. Plane in hac specie
 quando agimus an compendiosa ad fideicommis-
 sariam trahatur, in hoc hæsitamus, an voluntas dis-
 ponentis fuerit, vt si substitutio intra pupillarem
 ætatem subsistere nequeat, postea per fideicom-
 missum ad substitutum hæreditas pertineat, quod
 si constet de voluntate tam in Pagano, quàm in
 milite

milite dicendum est substitutionem directam in dubio ad fideicommissariam trahi, nulla habita differentia, ut supra tetigimus, quantumcumque secure contrarium senserit Cost. ubi proximè, cuius sententia tunc vera est, quando constiterit Paganum velle directè substituere solùm, nam paganus id non potest facere, miles verò potest iuxta notata in tertio præmissio. Secundo contra eundem intellectum considero quod Imperatores nullam mentionem fecerunt priuilegij militaris, imò ille textus collocatus est sub tit. Cod. de impub. & alijs substitit. in quo non de substitutionibus contra regulas iuris ciuilibus tractatur, sed de his, quæ secundum illas procedunt, præsertim quòd in dubio semper interpretari debeamus dispositiones potius iure cõmuni procedere, quam speciali militum priuilegio, ut probat tex. in l. in testamèto 6. in 1. Cod. de testam. & tanquã receptũ tradit Couar. in d. cap. Raynut. §. 9. n. 13. ad fin. Insuper probabile est, quòd si Imperatores d. l. precibus, intelligerent in specie quã proposuerunt militis priuilegium obtinere, id declararent cum potissima ratio esset suæ decisionis, & fuisset res scitu digna, argumento .l. item .§. ait prætor vers. ea enim .ff. de iniur. Quapropter verus intellectus ex nostris principijs deducitur. Diximus supra compendiosam substitutionem factam

quibuscunque verbis, quæ iure directæ pupillaris non potuit valere, ad obliquam non trahi, nisi contrarium de voluntate disponentis constet, sed in specie d. l. precibus, constabat, ergo optimè Cæsares Augusti responderunt ex iusta causa fideicommissi hæc bona ad substitutos debere pertinere. Consequentia in forma est. Maior probata est in conclusione: minor patet ex tex. in d. l. precibus, quia in illo secundò casu, cui Cæsares respondent, inquiunt, ante decimum quartum annum, vel postea decesserit, substituit, planè iam clarissimè constabat militem voluisse vt hæreditas ad substitutos quoquo modo post decimum quartum annum pertineret, quod cum absque villo privilegio militari possit fieri, nempe per fideicommissum, vt supra probauimus, meritò Cæsares responderunt, ex iuxta causa fideicommissi illa bona ad substitutos pertinere, id est legitima, iuxta notata in rubricam de testam. super verb. sententia iusta, in definitione testamenti posita de qua in l. i. ff. de testam.

SVMMARIVM EX CAP. SE Q:

Relicto legato à testatore ad maritandas virgines Eborenses potest legatum conferri virgini territorij Eborensis vulgò do termo.

Patria non solum appellatur ille locus, in quo aliquis nascitur,

sed

1ed

sed & eius territorium.

Adducitur lex, qui in vico .ff. ad Municipal.

Privilegia concessa ciuibus censentur (nisi aliud repugnet) concessa ciuitatensibus secundum Bart. quæ multi reprobant.

Quando est materia multum fauorabilis opinio prædicta Bartoli verior est.

CAPVT OCTAVVM.

Vm aliquis in suo testamento reliquit legatum ad maritandas virgines Eborenses, quærebatur an executor testamentarius posset dotem cōferre virgini non natæ in ciuitate Ebo rensi, sed in ter-

ritorio ipsius ciuitatis, vulgo no Termo. Respondi posse executores testamentarium dotem conferre virgini territorij Eborensis. Primò quia cum ex mète testatoris apparet, quòd voluerit dotare virgines Patriæ vulgò de sua terra, vt in specie proposita apparebat, non solum videtur velle vt Patria sit ciuitas, quæ solo murorum ambitu continetur, sed eam quam homines communiter Patriam vocant iuxta l. cum pater. §. hæreditatem .ff. de leg. 2. at homines non solum appellant Patriam locum in quo nascuntur, sed illum in cuius territorio nascuntur, ergo appellatione Patriæ intelligendum est totus territorij ambitus. Secundò facit pro eadem

senten-

sententia l. qui ex vico ortus est, eam Patriam intel-
 igitur habere, cui Reipub. vicus ille respondet ff.
 4 ad Municipal. & ibi Accurt. Tertio quod om-
 nes immunitates, honores, & priuilegia (secundum
 opinionem Bartoli in consilio 96 & in l. 2. ff. de verb.
 significatione) quæ conceduntur ciuibus censentur
 concessa ciuitatensibus, quia scilicet exconie-
 cturata mente disponentis appellatione ciuium ve-
 niunt ciuitatenses, igitur idem dicendum est in no-
 stra specie, cum in testamentis voluntas maximè
 spectetur iuxta l. in conditionibus, ff. de condit. &
 demonstrat Auth. de nuptijs §. disponat collati-
 5 one 4. Et licet prædicta Bartoli opinio vbi supra nõ
 approbetur cõmuniter, cū aduersuseam aliqua iura
 ponderentur, vt videre est per Ludouicum Teixei-
 ram Lusitanum, qui apud nos olim in magnis ma-
 gistratibus constitutus floruit, in l. 2. col. 4. ff. de
 reb. dub. tamen eadem opinio Bartoli absque du-
 bio recipienda est quando natura priuilegij, vel ali-
 quid aliud non repugnat, vt ciuitatenses compre-
 hendant, & materia priuilegij est nimis fauorabilis
 tunc enim his concurrentibus, quidquid ciuibus
 tribuitur, censetur attributum ciuitatensibus, cum
 igitur hæc de qua agimus sit multum fauorabilis
 vt pote, quæ beneficium & eleemosynam continet
 iuxta cap. dilecti, de donat. meritò testator qui de

Eboren;

Eborensibus loquitur, intelligendus est sensisse etiam de his, qui in territorio, hoc est, no Termo, oriuntur, vt alias intendit Abb. in cap. Rodulfus n. 6. de rescrip. Alex. de Imol. in l. 1. n. 13. ff. sol. matrimon., & facit pro hac parte Ord. lib. 1. tit. 21. in princ.

SUMMARIUM EX CAP. SEQ:

In aliquibus Ecclesijs cathedralibus Lusitaniæ debent consentire omnes canonici vt donatio fiat. 1.

In alijs Ecclesijs cathedralibus sufficit maior pars canonicorū, & ita fit in hac insigni Ecclesia Metropolitana Eborensi. 2.

Declaratur statutum eiusdem Ecclesiæ Eborensis, iuri magis consonat maiorem partem capituli sufficere in donationibus. 3.

Donatio remuneratoria in distinctè potest fieri à capitulo. 4.

Donationem remuneratoriam non esse veram donationem multi existimant, quorum fundamenta referuntur. 5.

Contraria sententia cum fundamentis traditur. 6.

A assignatur notabilis concordia inter vtrâque opinionem. 7.

Nemo ad antidora obligatur, nisi in eodem, vel simili genere accepti. 8.

Si beneficium pecunia æstimabile refertur in pecunia, vel re simili non est donatio, secus si beneficium non æstimabile pecunia refertur in pecunia vel re simili. 9.

Capitulum remunerans beneficium pecunia æstimabile in pecunia, vel re simili nondonat verè, & ita absque dubio id poterit facere. 10.

Capitulum

DIVERSORVM IVRIS ARGVMENT.

- Capitulum remunerans beneficium non pecunia æstimabile, in pecunia, vel simili re donat, & ita non poterit id facere casu, quo donare non potest. 12.
- Capitulum non potest donare distributiones. 13.
- Si absque fraude & vlla machinatione capitulum cum caula donet aliquid de communibus redditibus, valida erit donatio. 14.
- Capitulum ratione Eleemosynæ poterit canonico absentis donare distributiones. 15.
- Refertur statutū quoddā notabile huius Ecclesiæ Eborēsis. 16.
- Licet regula sit quod non interessens diuinis, non lucratur distributiones, tamen illa regula habet aliquas exceptiones inter quas illa vna est, quod incarceratus sine sua culpa eas lucratur. 17.
- Consuetudine in Ecclesia Eborensi introductum est, ne repetantur distributiones quotidianæ semel concessæ beneficiarijs, qui incarcerati fuerunt, licet postea appareat eos habere culpam. 18.
- Duò dubia proponuntur examinanda. 19.
- Ad percipiendās distributiones quotidianas requiritur euidentis utilitas Ecclesiæ, nec sufficet qualisqualis. 20.
- Potest Legatus per statutum conditum modificare ius cōmune, non tamen omnino illud tollere poterit. 21.

CAPVT NONVM.

I

Ne ea re solent aliquando contro-
uersiæ excitari apud canonicos, an
capitulum possit donare fructus
canonico, vel alij beneficiato? In
quo articulo primò aduertendum
est, in iure nostro non satis esse expeditum an ma-
ior pars, an verò omnes canonici & singuli debeāt
consen-

consen-

consentire, quando tractatur de donanda re alicui. Sūt enim qui existiment in prædicta specie, singulorū vota dirigenda esse, eaque præcisè requirant, alioquin si vnus solus fabam nigram (modus loquendi in capitulis vltimatissimus) injiciat nihil donatum censetur, idque deducunt ex regula, quod omnes, de reg. iur. in 6. l. in cōcedendo 8. ff. de aqua pluuiar. arcēd. l. Sabinus 28. ff. communi diuidendo. Etenim quando aliquid singulis competit vti singulis, debent ipsi singuli in ea re cōsentire, ne sine suo factō res sibi subtrahatur. l. id quod nostrum ff. de regul. iur. & ob hanc rationem in quibusdam Ecclesijs cathedralibus huius regni Lusitanici obtentum est, quod in qualibet donatione facta in capitulo (vulgò em fazer graça) omnium canonicorum consensus requiratur, alias si vnus solum deficiat, gratia non fit, & donatio nulla est. Contrariū tamen in alijs Ecclesijs cathedralibus obseruatur, vt in hac insigni & præclara Ecclesia metropolitana Ebborensi, in qua id ex maiori parte canonicorū dependet, si enim maior pars consuet demandum esse aliquid, id fit: idque deduci videtur ex regula text. in cap. ii. de his quæ sunt à maiori parte capituli, cap. si in eodem titulo d. l. quod maior. ff. ad municipali. vbi iure consultus cēset in communitatibus id cēseri ab omnibus factū, quod à maiori parte fit.

Suadetur

- 3 Suadetur id ipsum ratione non inefficaci deducta à quodam statuto huius Ecclesiæ Eborensis, quod habet non posse canonicos donare distributiones, nisi postquam assignatæ fuerint singulis præbendis: sensit enim conditor illius statuti, ante illam assignationem non posse prædictas distributiones dici singulorū, nec priuatorum, sed omnium in communi: cū igitur ante diuisionem factam, & illam assignationem, distributiones non ceseantur, singulorum, sed omnium in communi ex mente statuta condentis ad donandas distributiones ante assignationem, vel diuisionem non requiruntur vota singulorum, sed maioris partis; de his enim quæ in cōmuni possidēt canonici possūt ipsi disponere per viam communitatis: cū igitur in communitate illud dicatur ab omnibus fieri, quod à maiori parte fit, merito in illis maior pars sufficiet, non sic postquam redditus sunt assignati præbendis, quia tunc non in communi nec per viam communitatis, sed iure proprio possidentur, ideóque vt de illis iam tunc disponatur singulorum requiritur consensus iuxta dict. leg. in concedendo. ff. de aqua pluuiæ arcend. dict. leg. Sabinus. ff. communi diuidendo. Propter hæc existimarem magis
- 4 iuri consonam esse praxim illarum Ecclesiarum, secundum quam in his donationibus maior pars

aquarum, alveis, innumeris præterea hortis, pomarijs, vyluis vineis vndique cinctum.

Agger autem altissimis montibus clauditur, in quorum vertice Palmella conspicitur, oppidum haud contemnendum, quo tam copia mellis Polymellam olim dictum fuisse suspicor. Horum montium aspectus suavissimus est & maris prospectui æquiparari potest: distant enim à muris sex tantummodo passuum millibus: multis villarum & edificijs, & amoenissimis hortis, fontiumque multitudine nobiles, præterea pinetis atque alijs arboribus consiti. Arbuti etiam genus quoddam passim producant, ex quo coccus colligitur ad tingendam purpuram, Ementensi, quem Plinius laudat, non inferior. Unde non medio itinere tenuioribus obtinere solet.

Cæduntur etiam in montibus illius promontorii iugis lapides, quos vulgus propter admirabilem pulchritudinem colorumque varietatem, laspides appellat, ex quibus muri ipsius urbis maior ex parte constant: quorum ambitus quadrata forma, tria fere passuum milia amplectitur, præter duo suburbia, in quibus non exigua hominum multitudo degit.

Urbis ædificia, tam urbana, quam suburbana pulchra, ad solida structura constant, inter quæ multæ sunt potentiorum ædes magnificè extractæ: sed peculiari quo iam splendore eminet nobilis, & antiqua Cabediorum domus, versus septentrionem, iuxta urbis murum, & in ipsis moenibus sumptuose ædificata.

In hac domo natus est Michael Cabedius, anno salutis millesimo quingentesimo vigesimo quinto. Patrem habuit Georgium Cabedium virum nobilissimum filium Jacobi Cabedij, ex nobilissima Quebediorum familia.

Matrem vero Therasiam Pinariam, sororem clarissimi vici Gondigalvi Pinarij Episcopi Visensis, matronam, omnium virtutum genere ornatam, sub cuius tutela mansit, cum patrem amisisset annos natus plus minus decem.

Literas humaniores discere coepit Olyssipone, quæ Cætohriza distat viginti quatuor passuum millibus, id est sex novuaginta leucis, quæ quadrat eum numero ab Antonino assignato.

muris

9

Cum

Cum vero annam ageret, de zimo tertium vni mecum
cum Ioanne Pinario fratre suo (qui postea diu Dominici re-
ligionem ingressus, cum magnus Theologus esset, missus ad
Concilium Tridentinum à Rege Sebastiano, Roam obiit) in
Galliam ad amunculo accersitus, Bayonam Aquitaniae urbem,
& deinde Burdigalam peruenit: ubi biennij spatio in politico-
ribus literis multum profecit. Postea vero in Academia Tho-
lolana Ioannem Corasium, Ferdinandum Berengarium, Fer-
rerum, Moniabraccum, & complures alios insignes veritque
iuris interpretes summo studio coluit, quibus ob ingenij acu-
men & morum probitatem, charus, & gratus imprimis ex-
stitit.

Deinde in Lusitaniam reuersus anno millesimo quin-
gentesimo quadragesimo secundo, Cohimbricæ, Antonium
Soarium Olyssipponensem, & Martinum Azpilcuetam Na-
uarrum, & nonnullos alios Pontificij, & ciuilibus iuris profes-
sores diligenter audiuit.

Cumque iterum in Galliam redisset Aurelianensem Aca-
demiã, ac deinde celebre illud Parisiense omnium sci-
entiarum consilium adiit: ibique cum vigesima secundum
ætatis annum vix attingisset comœdiam primam Aristophan-
is, quæ Plutus inscribitur, è græca in latinam linguam ele-
ganter conuersam, in lucem edidit, amunculo nuncupatam,
qui eodem tempore apud Francicum Gallorum Regem legationis
fungebatur. Sed quia alibi hac de re diffusius, hic eam solum
attingere contenti, ad ea properabimus, quæ gelsit in ma-
gistratibus occundis, quos fere omnes gradatim ac lumina
eum omnium honorum propensione, & applausu consequen-
tus est.

Primum igitur ad senatoriam dignitatem admissis in
suprema illa curia, quæ Supplicationis vulgò dicitur, magnam
apud omnes integritatis, & doctrinæ famam sibi comparauit.
Nec multo post eriminum Auditor (vt vocant) creatus, in ore
dibit animi moderatione, & equitate, munus illud, & reliqua
omnia, quæ gelsit administrare.

Perinotus itaque serenissimus Rex Sebastianus eius vir-
tutum, & eruditionis fama, cum per diuersas Lusitaniæ provin-

eias certum Senatorum numerum cum suprema potestate mittere decreuisset, illum honorificentissimo munere ornatum ad Cistaganam regionem delegauit, cui praeerat Petrus à Cogna vir summo loco natus, quo post paucos menses à Rege, ad quaedam belli munia subeunda reuocato, ipse in eius locum successit, & praesidis officium suscepit, in quo ita se gessit, ut purgata maleficis hominibus prouincia, & optime ubique ordinato reipublicae statu, maximam decus & celebrem nominis famam inde reportauerit.

Mox verò cum Regi visum è Republica fuisset, tres gratissimos viros ex Senatorio ordine, Olyssipponensi ciuitati gubernandae praeficere, ipse inter primos nominatus est, qui ad eum triumphatum assumeretur: in quo munere tanta nominis celebritate floruit, ut audito obitus eius nuntio, populus Olyssipponensis illum publicè iugèret, ut communem paretem, & egregium libertatis suae defensorem.

Idque mihi Christophorus Tauoræ vir nobilissimus, qui tunc gratia apud Regem plurimum poterat, se vidisse narrauit, cum me ob conceptum ex illius obitu moerorem consolaretur. Quin etiam cum post luctus tempus, ipse Regem adissem, deque eius meritis verba facerem, benignissimus Princeps vix lacrymas comprimens, & ingemiscens, in eius laudes prorupit.

Quod etiam mihi contigit apud piissimam, atque sapientissimam Reginam Catharinam Regis auiam, & apud Henricum Cardinalem, qui Sebastiano in regno successit, & apud reliquos principes. Omnes enim illum ut virum pium, & optime de Republica meritum, praeterea singulari eruditione praeditum, & vehemèter amabant, & tam integra adhuc aetate e vita decedere agrè ferebant.

Nam quinquagesimum secundum annum agebat, cum graui morbo correptus, intra paucos dies obiit, compositis prius omnibus rebus, tam quae ad animae salutem, cuius illi semper praecipua cura fuit, quam ad sepulturae locum, liberorumque tutelam, & honorum successione[m] pertinebant. Quae omnia aliquot annis antea, in tabulas testamenti redacta, occulteque semper apud se asseruata reliquit.

Tam manifesta autem signa pietatis dedit, usque ad vltimum

num

num vitæ spiritū, ut & religiosi, qui aderant, & reliqui amici, qui funeri interfuerunt, magnopere illius animi constantiam admirarentur.

Obijt Olysippone mense Aprilis anno millesimo quingentesimo, septuagesimo septimo, in ea urbis regione, vbi arx editissima sita est. Corpus suum in vicinia sanctæ Crucis Ecclesiæ deponi voluit, vnde postea Cætobrica translatum, & in sepulchro auito collatum fuit, in celebri & magnifico sacratissima Virginitatis Mariæ templo in capella maiori in cuius parochia domus Cabedia sita est.

Vxorem unicam habuit Leonoram Pinariam de Vasco cellos sororem meam, consanguineam suam, ex qua septem liberos superstites reliquit, quinque videlicet filios, & filias duas.

Ex filiis natus maximus Georgius Cabedius de Vasco cellos, varijs amoris, & pietatis argumentis, erga Patris memoriam editis, tam in eius exequijs procurandis, quam in transferendo corpore, & legatis adimplendis, eandem pietatem erga matrem, & reliquos fratres exerceis, magnam apud omnes virtutis, & probitatis famam consequutus est: ac posterna vestigia ingressus, in Senatoris munere obeundo atque alijs arduis negotijs ab inuictissimo Rege nostro Philippo, & à serenissimo Principe Alberto, ipsius fidei commissis, omnino summa integritatis, & doctrina laude versatur, auius aetatis quadragesimum quartum.

Superest ut de eius scriptis, deque studiorum ratione aliquid dicamus. Et quod ad iuris civilis disciplinam attinet, multa scribere, & in lucem edere potuisset, nisi persuasum haberet, parum ex ea re utilitatis reipublice provenire, propter innumerabilem prope librorum copiam, ex quibus tantum abest, ut aliqua lux legum obscuritati afferatur, ut potius maiores in dies ex illis tenebras, atque ambages oriri videamus. Ut non inmerito Imperator Iustinianus celeberrimo veterit edicto, ne quis in posterum commentarios in ius civile scribere auderet, idque etiam Summis Pontificibus cura fuit: sed auida hominum mens ad ea semper audenda, quæ vetita & prohibita sibi, aut indignatur, aut dolet, effecit, ut nodie collidentibus

se inuicem doctorum opinionibus dissolli hant in se, quicquam
eorum in iure allerere: eum solum tenentur componere, aut ut qui rap-
te, sed numero praeualeat. His ergo rationibus adhibitis, cum
proxima in libris Aristonis sultoris diligenter obseruasset, quae
acutè & copiose interpretari potuisset, omnino ab ea scri-
ptione abstinendum iudicauit. *(in manu scripto.)* His enim similibus
- si ad inuicem appuht ad ea tantum describenda, quibus
bus grauiora studia remittere, & cum multis in gratiam redire
posset, quae meditari solebat, cum a lectu sine otibus aliquid tem-
poris supererat, vel cum iter faceret, aut in itinere: in aequa
enim manus erat otiosus, quia dum otium in actus traheret.

(in manu scripto.) Scripsit libenter heruica egypti, quibus Ioannis Philicis
enititatio non, deinde Sebastiani Regis beneuolentia celebrat
uit: cum verò idem Rex vigesimum certum aetatis annum
ageret, ab eius natali die ciuitas Olyssipponensis publicum vo-
tum pro eius incolumitate susceptum, solemnè duplicatione
excoluisset, ipse profinuendo sibi munere (nam triumphatum
gererat) vocat in Regem, & in eius laudes propecelestis mos
commune deticiam, peculiari quoque amoris, & obsequantis
argumento cumulari cupiens, poema illud composuit quod
inscribitur (Vota vigesima tertia) idque paucis horis, & quasi
ex tempore, ut ciuitatis nomine pro uatatio manere regi
offerri posset, *(in manu scripto.)* Circa ista tempora, *(in manu scripto.)*
239. Circa ista tempora, & insignia gentilitia in aula, duo
elogia scripta gerebat, alterum graece, quod ad uerbum sic ha-
bet, hoc speculum pro genitores nostri posteris suis relin-
quunt, honore & uirtutis ergo. Alterum latine in hunc mo-
dum, Gloria uisura, & hunc uultu conscientia & honestate
700. Graecis litteris insidua opera in tempore inpendit, quibus
bus adeo profecit, ut, etsi in manus exisset, quam libenter calle-
ret, & hanc in me plurimam ex Graecis authoribus in at in
fermam eum conuenerit, quae in hunc uultu in hunc uultu curant.
Villas suas, & aedes uoluculis & uilgonionis in inscriptionibus de-
corare statuit, in ni uoluculis in hunc uultu in hunc uultu, *(in manu scripto.)*
ab in Prudentia fuit singulari, ostentat tenaci, per acutè in ge-
nere, ac in iudicio, & in apte habuit adires in hunc uultu, & obscuras
in antiquorum libris per uoluculis, ualide propensius. *(in manu scripto.)*

Opera

Opera Sidonij, Apollinaris, quæ librariorum incuria penitus corrupta, ac deprauata circumferuntur, nactò Parisijs, in bibliotheca Victoriana, codice manuscripto, restituere conatus est. Nec minorem diligentiam adhibuit in elucidandis varijs veterum auctorum locis difficilioribus. Statura fuit nec breui, nec nimis procera, flauo capillo, hilari vultu, sed innata quadam grauitate decoro, & cuius aspectum, tam domestici, quam extranei non minus amabant, quam reuerebantur.

FINIS.

Clarissimi viri Michaelis Cabedij Epitaphium,
per Ignacium de Moraes.

Ossa Michaelis sunt hîc tumulata Cabedi
Quem legum, & iuris docta caterua gemit.
Florentem studijs, genere, haud ætate labantem
Mors tulit: humanis inuidiosa bonis
Causarum iudex, inter quos regia honorat
Curia, præclarum nomen adeptus erat.
Cingebat gemina (quod rarum est) tempora lauro
Inque forum Phœbum, Castalidasque tulit.
Gloria sed maior morum est, & vita probata
Quæ nunquam à recto deuia iure fuit.
Ergo cadauer humo requiescit, ad astra volauit
Mens iusta, & iusti iudicis ora videt.

FINIS.

Opera Sidorij Apollinaris, p[er] librorum incuria pe-
nitur corrupta, ac depravata circumstantiis, h[ab]ito Sidorij in
bibliotheca Victoriana, codice manu scripto, restituta co-
nata est. Nec minoris diligentia adhibuit in elucidanda
v[er]bis veterum auctorum locis difficultatibus. Quibus h[ic] nec
p[er] se nec in his proceris, h[ab]ito capillo, h[ab]ito vultu, sed in
quibus gravitate, & cum aspectu, tam domesticis
quam extranei non minus amabant, quam tenebantur.

FINIS.

Clarissimi viri Michaelis Cabedij Episcopi
per Ignacium de Morac.

Ossa Michaelis sunt h[ic] tumulata Cabedij
Quem legum, & iuris docta cetera gemis
Florentem studij genere, h[ab]uit recte laborum
Mors tunc: humanis iudicia bonis
Causam iudex, inter quos regis honorat
Cuius, preclarum nomen adebit erat
Cingebat gemmas (quod ratum est) temporis iano
Inque forum Phœniam, Cassidibusque tunc
Gloria sed maior motum est, & vita probata
Que nudum à regis o denis iure fuit
Ergo cadaver humo repositum, ad alta volavit
Mens iusta, & iusti iudicis ora videt.

FINIS.

